

سیره عقلا و عرف در اجتهاد

تقریر و تحلیلی از آراء فقیه مالک
حضرت آیت الله العظمی منتظری رحمته الله

محمد معتمدی

سرشناسه: معتمدی، محمد، ۰۰۰۰۰.
عنوان قراردادی: سیره عقلا و عرف در اجتهاد. فارسی.
مشخصات نشر: تهران: سرایی، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری: ۳۴۴ ص / ۲۰۰۰۰ ریال.
شابک: ISBN: 978 - 600 - 8922 - 03 - 2
وضعیت فهرست‌نویسی: فیفا.

سیره عقلا و عرف در اجتهاد

«محمد معتمدی»

انتشارات سرایی
نوبت چاپ: اول، ۱۲۰۰ نسخه
تاریخ انتشار: بهار ۱۳۹۷
قیمت: ۲۰۰۰۰ تومان
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۹۲۲-۰۳-۲

قم، میدان مصلی، بلوار شهید محمد منتظری، کوچه شماره ۸
تلفن: ۳۷۷۴۰۱۱ (۰۲۵) - ۲۲۵۶۳۴۵۸ (۰۲۱) * موبایل: ۰۹۱۲۲۵۲۵۰۵۰

E-mail: SaraeiPublication @gmail . com

www . Amontazeri . com

﴿ فهرست مطالب ﴾

۱۳	 بیشتر گفتار
۱۵	 مقدمه
۲۷	مسئله اول: صفات کلی احکام شرع
۲۹	 بخش اول: ارتباط شریعت و عرف
۲۹	 مطلب اول: شریعت سازنده، نه منفعل
۳۱	 مطلب دوم: عدم انفعال شریعت در احکام امضایی
۳۲	 مطلب سوم: تزکیه سیره عقلا
۳۵	 مطلب چهارم: آیا واگذاری امور به عقلا به معنی نظری شارع است؟
۴۰	 مطلب پنجم: مفهوم سیره و بنای عقلا
۴۳	 تفاوت بنای عقلا و امر عقلایی
۴۵	 مطلب ششم: تعمیم دایره نظارتی شریعت
۴۷	 بخش دوم: اصل ثبات و دوام در احکام شرع
۴۷	 مطلب اول: ابدیت و جهان شمولی شریعت
۵۰	 مطلب دوم: مصالح ثابت و متغیر و تناسب احکام با آنها
۵۲	 مطلب سوم: بستر فرهنگی و طبیعی خطابات دینی
۵۳	 بخش سوم: ملاک اعتبار و حجیت ادله

مطلب اوّل: اطمینان، ملاک حجّیت ادّله	۵۳
مطلب دوّم: لزوم احتیاط در موارد عدم اطمینان	۶۰
مطلب سوّم: بدوی بودن بسیاری از احتمالات	۶۳
مطلب چهارم: اعتبار ظنون در فرض انسداد	۶۶

فصل دوّم: احکام متأثر از عرف

بخش اوّل: احکام امضایی	۷۳
گفتار اوّل: امضای سیره عقلا	۷۷
مطلب اوّل: اصل مقبولیت شرعی سیره عقلا	۷۷
اصل معولیت سیره‌های جدید	۸۳
اشکال و پاسخ	۸۶
مطلب دوّم: شواهد اصل مقبولیت شرعی سیره عقلا	۸۹
شواهد اصل مقبولیت شرعی ارتکازات و سیره‌های عقلا	۹۰
مطلب سوّم: ظهور خطابات لفظی در امضا	۹۷
مطلب چهارم: انصراف خطابات از احکام مستبعد نزد عقلا	۹۹
گفتار دوّم: گستره انواع احکام امضایی	۱۰۸
۱. ملکیت و حق و آثار آن‌ها	۱۰۸
۲. عقود و ایقاعات و احکام آن‌ها	۱۱۴
۳. معاملات به معنای اعمّ	۱۱۹
۴. احکام ضمان، مجازات و مانند آن	۱۱۹
۵. رجوع به اهل خبره و اعلم	۱۲۱
۶. حاکمیت و مدیریت جامعه	۱۲۴

۱۳۱	۷. قواعد فقهی
۱۳۴	۸. طهارت و نجاست
۱۳۶	بخش دوم: تحوّل احکام امضایی
۱۳۶	گفتار اول: تحوّل سیره عقلا
۱۳۸	۱. طلب اول: ماهیت تحوّل و زوال سیره عقلا
۱۴۲	مطاب دوم: نقش وصف مقبولیت عقلا در امضا و مقبولیت شرعی
۱۴۳	احتمال اول: امضا از سر ضرورت
۱۴۵	احتمال دوم: صحیح بودن مفاد سیره در نظر شارع
۱۴۶	احتمال سوم: موضوعیت وصف مقبولیت عقلایی در حکم
۱۴۸	احتمال چهارم: کشف وصف رواج
۱۴۹	بررسی احتمالات
۱۵۱	تأثیر مبنای کاشفیت سیره در عدم اطلاق احکام امضایی
۱۵۳	اشکال و پاسخ
۱۵۸	گفتار دوم: تحوّل عرف خاص
۱۶۶	بخش سوم: احکام متغیر
۱۶۶	گفتار اول: احکام با موضوعات انعطاف پذیر
۱۷۴	گفتار دوم: احکام ساکت از نظر ویژگی های موضوعی
۱۷۷	گفتار سوم: احکام جزئی و خطابات تطبیقی
۱۸۶	گفتار چهارم: احکام حکومتی

۲۰۷ فصل سوم: ویژگی های مؤثر عصر خطاب

۲۰۹	بخش اول: اثرپذیری ادله احکام از ویژگی های عصر خطاب
-----	--

- گفتار اول: محدودیت ادله غیر لفظی ۲۰۹
- گفتار دوم: تبعیت ادله لفظی از ادبیات عصر خطاب ۲۱۰
- گفتار سوم: تبعیت ظهور از قرینه‌های لفظی و غیر لفظی ۲۱۱
- گفتار چهارم: توقف حجیت ظواهر بر اطمینان ۲۱۴
- بخش دوم: ویژگی‌های قابل تأثیر در دلیل ۲۱۷
- گفتار اول: سیره‌های عام ۲۱۸
- ویژگی اول: ارتکازات عقلایی مخالف ظاهر دلیل ۲۱۸
- ویژگی دوم: هم‌سیاقی دلیل لفظی با سیره عقل ۲۲۴
- ویژگی سوم: تنافی اطلاق دلیل با سیره‌های مستحدث ۲۳۱
- اشکال و پاسخ ۲۳۷
- اشکال دیگر و پاسخ آن ۲۳۹
- گفتار دوم: وضعیت عصر صدور ۲۴۴
- ویژگی اول: آرای فقهاء اهل سنت در عصر صدور خطابات ۲۴۴
- ویژگی دوم: غفلت عمومی مؤثر در تضییق دلیل ۲۵۰
- ویژگی سوم: غلبه خارجی مؤثر در تضعیف دلیل ۲۵۸
- ویژگی چهارم: سهولت احراز برای نوع و خاطران ۲۶۰
- ویژگی پنجم: تلازم با محرمات ۲۶۴
- گفتار سوم: علت و حکمت عرفی و شرعی حکم ۲۶۷
- ۱- علت منصوص ۲۶۹
- ۲- حکمت منصوص ۲۷۴
- ۳- هدف ارتکازی حکم ۲۷۹
- ۴- عدالت عرفی ۲۹۱
- ۵- سهولت و حرج ۲۹۶

فصل چهارم: فحص جامع از قرائن ۲۹۹

- بخش اول: فحص از شواهد صدور ۳۰۱
- گفتار اول: ضرورت دست‌یابی به قرائن و شواهد صحت نقل ۳۰۱
- گفتار دوم: راه‌های حصول اطمینان به نقل ۳۰۷
- بخش دوم: فحص از شواهد و دلالات ۳۲۴
- گفتار اول: ضرورت دست‌یابی به شواهد ظهور در عصر خطاب ... ۳۲۴
- گفتار دوم: راه‌های تحصیل اطمینان به مراد برای غیر معاصران ۳۲۸
- گفتار سوم: استعمال اضطرار در بیان حکم واقعی ۳۳۴

پیش گفتار:

بسمه تعالی

آنچه در پیش روی شما خوانندگان محترم است، پاسخی است به پرسش های فاضل سر میه ته جناب حجة الاسلام والمسلمین دکتر رحیم نوبهار دامعه از محضر فقیه عالی قدر حضرت آیت الله العظمی منتظری رحمته الله که چندی پیش از ارسال ایشان واصل و مورد بحث قرار گرفت. تصمیم بر آن بود که نتیجه محاضرات و مباحثات به محضر آن استاد فقید عرضه و پس از تأیید نهایی ایشان منتشر گردد؛ اما تقدیر به گونه دیگر رقم خورد و قبل از انجام رسیدن، آن استانی بدیل از میان ما رخت بر بست و به ملکوت اعلی پیوست.

در این میان محقق گرانقدر جناب حجة الاسلام والمسلمین حاج شیخ محمد معتمدی دامعه کمر همت بسته، آن مباحث را که بر تالیف در محضر حضرت استاد رحمته الله عرضه گردیده، همراه با سایر مکتوبات و تألیفات معظم له جمع آوری و در واقع پاسخ های فقیه عالی قدر را گرد آورده، تقریر و در مواردی با استناد به نظریات کتبی و شفاهی ایشان تحلیل کرده است.

هرچند این نوشته به شکل کنونی به رؤیت و تأیید حضرت استاد^{ره} نرسیده است، اما با توجه به مستندات ذکر شده در آن، می توان در جایگاه تقریر و تحلیل محاضرات استاد قرار گیرد. امید است این تلاش در جهت شناسایی پاسخ های آن فقیه بی بدیل به پرسش های دینی عصر حاضر گامی مؤثر باشد.

بخش پاسخ گویی به پرسش های دینی

دفتر حضرت آیت الله العظمی منتظری^{ره}